

Ismael Palacín: «Si els alumnes no poden anar a l'escola, no s'han de centrifugar cap a les famílies»

El director de la Fundació Jaume Bofill analitza el retorn a les aules i defensa un nou model educatiu a Catalunya: "Quan es van transferir les competències en ensenyament, es va optar per una mala còpia del sistema espanyol"

El director de la Fundació Jaume Bofill | Adrià Costa

Quan falten pocs dies per a la reobertura de les aules, **NacióDigital** recull en aquesta entrevista les reflexions d'Ismael Palacín, director de la Fundació Bofill, una de les entitats que coneix més a fons la realitat de l'escola catalana. Palacín fa una crítica moderada de la resposta donada pel Govern a la crisi en l'àmbit escolar i assenjala els missatges confusos i la decisió de tancar els centres de manera total. Alhora, admet que les decisions que s'han pres les considera encertades, com ara les encaminades a garantir les targetes menjador.

La seva preocupació, però, va més enllà del moment present i furga en un model educatiu que s'ha de reinventar perquè respon massa als estàndards del sistema espanyol, que considera "burocratitzat i centralitzador". Palacín advoca per preparar l'escola catalana per a la societat de finals del segle XXI.

- **Ens trobem a les portes del nou curs escolar. Estem preparats?**

- El nostre sistema no està preparat perquè un sistema centralitzat, burocratitzat, amb 100.000

mestres, un milió i mig d'alumnes i dissenyat per a la presencialitat no es reconverteix ni en tres ni en vuit mesos, com és lògic. Sí que estarem preparats si mobilitzem la professionalitat dels nostres docents i la seva capacitat autònoma de prendre decisions. Si els tractem com a peons o soldats d'un exèrcit que han de marcar el pas, no.

- En algun moment se'ls ha tractat com a peons?

- Sí. Quan dic que el sistema és burocratitzat i centralitzat és perquè quan es van transferir les competències estatals en ensenyament, a Catalunya, en lloc de reinventar el model, es va optar per una mala còpia del model espanyol: burocratització, academicisme, baixa inversió... Hem reproduït un model que, en definitiva, va ser pensat per desconfiar de les escoles i els mestres. Malgrat tot, els mestres han sabut aprofitar les esclatxes. Però pensem que tenim la llei d'educació més llarga del món. Espanya va fer una mala còpia del model francès, adequada al sistema franquista, amb continguts doctrinaris. A Catalunya encara necessitem dissenyar el nostre model educatiu.

- Com ha de ser aquest model nou?

- El model que es necessita per a finals del segle XXI, que compti amb l'autonomia de centres i amb els equips i que estigui orientat cap a l'alumne. La UNESCO ha redefinit el dret a l'educació. Abans era el dret a tenir accés a l'escola, a anar a classe i tenir un mestre, a rebre una educació i no ser discriminat per ser pobre o dona, i rebre una formació. Avui en dia, la UNESCO ha dit que és el dret de tots, no només aquells als qui els resulta fàcil, a un aprenentatge rellevant i significatiu. Anant al que em deia sobre si estem preparats, Catalunya disposa d'un gran bagatge pedagògic i ho estarem si mobilitzem tot el nostre potencial.

"El Govern ha donat missatges confusos i no ha garantit el dret a l'educació per als més vulnerables"

- Creu que el Govern ha anat actualitzant el seu pla de retorn a les aules o ha anat improvisant?

- Hem de reconèixer que ningú estava preparat. Es poden fer miracles si es té un col·lectiu de 400, o de 2.000 mestres. Però quan en tens 100.000, les coses no es fan en dos dies, i, a més, amb un milió i mig d'alumnes. Jo seria crític amb el fet que a l'entorn de Setmana Santa es va ser molt ambivalent, enviant missatges equívocs sobre el curs. Encara no sabem perquè som el país que més aviat va tancar les escoles i més tard les ha obert. Es va fer un tancament preventiu de les aules pel broc gros. Ho va admetre la consellera Vergés. Es van tancar del tot.

Ismael Palacín, director de la Fundació Jaume Bofill. Foto: Adrià Costa

- Què s'hagués hagut de fer?

- S'hagués pogut tancar però facilitant que els grups més desavantatjats poguessin continuar anant als centres durant unes hores. Tampoc s'ha programat un veritable estiu educatiu, com es fa en altres països europeus. El Govern no ho ha fet malament, però tampoc ho ha fet bé. Ha donat missatges confusos i no ha garantit el dret a l'educació per a tots els alumnes i sobretot per als més vulnerables. A partir d'aquí, sí que s'han fet coses positives.

- Què destacaria en aquest sentit?

- Hem de celebrar les targetes menjador, que portàvem anys en què arribaven sis mesos tard. En el tema dels ordinadors, potser no s'ha resolt del tot però s'ha fet un esforç. Pel que fa a les instruccions d'inici de curs, s'ha de ser comprensiu perquè aniran evolucionant. Els metges també van canviar la seva visió. El departament necessita donar més capacitat als centres, el que no vol dir donar més instruccions.

- Què implica que tinguin més capacitat?

- És allò de donar un peix o ensenyar a pescar. El departament hauria d'invertir per donar més recursos als centres, i alhora més autonomia, que no vol dir un campí qui pugui. Recursos vol dir des d'ordinadors a mestres, però també altres coses. No s'ha invertit en aprenentatge híbrid, és a dir, a distància. Durant aquests mesos no hi ha hagut aprenentatge a distància, sinó deures a distància. Hi ha hagut educació d'emergència. La recerca ens diu que enviar moltes fitxes o fer molts tests no vol dir més aprenentatge.

Aquí no s'ha invertit històricament en tecnologia educativa. El darrer tripartit va llançar el pla 1x1 per implantar els ordinadors portàtils a les aules, però des d'aleshores no s'ha fet cap inversió en

educació digital, que no és el mateix que fer classes a través d'una pantalla. Si faig la mateixa classe amb pantalla que en persona, això no és educació digital. I està comprovat que no només no funciona, sinó que és pitjor. Ens hem de posar les piles. Com a cosa positiva per la qual s'ha de felicitar el departament s'ha d'esmentar el Pla de Millora d'Oportunitats Educatives que es va presentar al juliol.

- És significatiu?

- És un pla de més de 40 milions, que pot semblar poc, però és una gran iniciativa perquè està molt ben orientat, està enfocat en clau d'equitat, que són el tipus de mesures més efectives que s'estan fent en educació. Pot semblar poc perquè amb mestres ens gastem molt més. Pensem que només que posem un sol mestre més a totes les escoles en etapa obligatòria suposen 200 milions d'euros. Però aquest pla preveu gratuïtat total de llibres i material en les escoles d'alta complexitat, i tallers d'estudi assistit en aquests centres, reforç als alumnes amb més dificultats i formació de famílies, un tema bàsic. És un pla molt ben concebut. El nostre sistema educatiu no només inverteix molt poc, comparat amb Europa, sinó que ho fa linealment, no estratègicament.

- Expliqui'ns què vol dir això.

- Que inverteix a tot arreu independentment del que es necessiti. Un bon sistema educatiu inverteix més en els centres on hi ha més necessitats, com diu el sentit comú.

Ismael Palacín: "No ens podem permetre que la crisi sanitària sigui una crisi d'aprenentatge". Foto: Adrià Costa

- El maig passat, la Fundació Bofill va advertir del risc que amb la pandèmia s'incrementés la segregació escolar. <https://obrimeducacio.cat/publicacions/preinscripcio-segregacio-escolar>) S'està afrontant aquest risc?

- Aquest és un tema troncal. A Catalunya tenim un dels índexs de segregació més alts d'Europa. Es concentren alumnes pobres o immigrants, amb dificultats, en uns pocs centres guetos que queden estigmatitzats. Això es mesura d'una manera molt objectiva amb un indicador internacional que es diu índex de dissimilitud. Segons aquesta dada, si una escola és representativa del seu barri, no està segregada. Si en un barri amb un 16% d'immigració, hi ha un percentatge similar d'alumnes immigrants, no està segregada. Si les famílies de l'escola no s'assemblen a les famílies del teu barri, algú està posant allí una barrera. I la major segregació es produeix en escoles que estan separades entre elles dos-cents metres en un barri "normal", no pas a la Mina.

"Si volem excel·lència educativa hem d'invertir en equitat, com han fet Finlàndia o Corea del Sud"

- Com s'ha de respondre a la segregació?

- Aquests problemes s'accentuen si l'administració no intervé. Quan observem les matriculacions definitives, sabrem si l'administració ha actuat. Ara estem en un moment històric. S'ha fet un pacte contra la segregació liderat pel Síndic de Greuges que han signat les associacions de mestres, l'escola concertada, els municipis i gairebé tots els partits. I tenim un departament que ha tret un decret contra la segregació molt important, el decret d'admissions. I al setembre traurà un altre decret sobre concerts, que és un desenvolupament de la llei d'Educació. Ara hi ha un consens social i cal lideratge públic.

- Què és el que hem d'evitar en aquests moments?

- El que no ens podem permetre és que la crisi sanitària sigui una crisi d'aprenentatge. Un període de tancament escolar provoca una pèrdua d'aprenentatge significatiu, sobretot en els alumnes més vulnerables. No hem de permetre que tot el que s'ha de gestionar esdevingui una involució educativa. És a dir, no podem tornar a un model educatiu de fitxes. I tampoc hem d'admetre que la crisi comporti un increment de desigualtats. Una part de les famílies que aniran a les escoles a partir del dia 14 de setembre són famílies més empobrides i estressades. Els alumnes porten aquest estrès a l'escola com una motxilla. És un deure d'una escola garantir els teus drets siguin qui siguin els teus pares.

- L'excel·lència i l'equitat no poden estar en contradicció en algun moment?

- No. Això és el que ens volien fer creure fa un temps, que l'educació era un joc de suma zero, que si tu inverties en excel·lència perdies en equitat, i si apostaves en equitat, havies de baixar el nivell. Les dades ens han demostrat que no és veritat. Pensem que els països campions en excel·lència al món ho són també en equitat, com és el cas de Finlàndia i Corea del Sud. Si volem excel·lència hem d'invertir en equitat. Cal dir també que els alumnes més vulnerables són els que necessiten més innovació. Hem d'invertir amb les metodologies més modernes en aquells alumnes que ho requereixen, que són els que necessiten que el mestre no sigui només un impartidor de continguts sinó un veritable tutor.

- Quines altres mesures s'hauran d'adoptar?

- A banda d'invertir més en les escoles i els alumnes, una cosa important és que els alumnes necessiten que l'escola estigui molt ben apuntalada, que vol dir que hi ha d'haver activitats extraescolars, beques, que l'escola tingui un bon entorn.

Ismael Palacín, a la seu de la Fundacio Jaume Bofill. Foto: Adrià Costa

- Sempre es repeteix allò de la crisi com una oportunitat. Però la comunitat educativa ha après coses d'aquesta crisi que li puguin ser útils?

- Una crisi d'aquest tipus sempre et diu coses de tu mateix, d'allò que potser et faltava. La majoria de mestres amb els que treballem han après algunes coses. Que un mestre és sobretot un orientador, un referent, també ètic. Molts mestres s'han adonat que si volen que un alumne aprengui, sobretot has de ser un savi que orienti.

"Si els alumnes no poden estar totes les hores a l'aula, convé que no se centrifugin a les famílies i que vagin a museus, biblioteques o centres cívics"

- Però això no és posar molta pressió sobre els mestres, que s'han d'abocar no només a ser uns bons professionals educatius, sinó a ser moltes coses més?

- És revaloritzar la figura del mestre. Un ordinador també pot substituir un mestre entès com un impartidor de continguts. Però no pot fer-ho si és un expert en aprenentatge, que és més que una persona que acumula continguts. Com un mestre socràtic que ensenya a fer-se preguntes. S'ha après que en l'educació a distància, sense la família, l'alumne no aprenia. I que sense el mestre, tampoc. Les famílies no han de fer de mestre ni de vigilants dels deures. Però sí que cal que hi hagi una cooperació entre famílies i mestres. Una tercera cosa que hem après és que la tecnologia no serveix de res si no la humanitzem. Si es fan servir mitjans digitals per fer

aprenentatge tradicional, no funciona.

En canvi, l'aprenentatge digital suma si es fa servir per a usos personalitzats i treball en equip, que és imprescindible. I una altra cosa és que aprendre més no és aprendre millor i que cal centrar-se en l'essencial. Això si volem aprendre, no si volem tan sols esgotar tot el temari. Després de la pandèmia, no té sentit fer classes sobre les epidèmies de l'edat mitjana sense referir-nos al que hem viscut.

- Com veu la possibilitat que es tornin a tancar les aules?

- El curs que ve no sabem què passarà, però el que és sagrat és que l'escola estigui oberta. Si per criteris de salut ens trobem que no tots els alumnes poden anar totes les hores a l'escola, i s'ha de fer aprenentatge híbrid, que no s'ha inventat ara, l'important és que no es faci a casa. Que es faci una part de l'aprenentatge on-line no vol dir que es facturi els alumnes cap a casa. Han de treballar en biblioteques, en museus, en centres cívics, amb monitors, etcètera. Hem de convertir ciutats i pobles en aules vives. Disposem d'un munt d'equipaments.

Hi ha dos tipus d'estat del benestar: el nòrdic, en què l'estat pot proveir els serveis necessaris als ciutadans, i el mediterrani, en què tot es deriva cap a la família. Si pel que sigui els alumnes no poden estar totes les hores a l'escola, convé que no se centrifuguin cap a la família. També per motius de conciliació, ja que la majoria de gent ha de treballar per viure i necessitem que les empreses rutllin. A més, a casa els que s'ho passaran pitjor seran els de menys recursos.

- No s'han de tornar a tancar les escoles?

- No només no s'han de tancar sota cap concepte, sinó que les hores en què els alumnes no hi puguin estar, no han d'estar a casa. Tret dels casos en què els criteris mèdics indiquin una altra cosa, és clar. Aquí tenim un repte col·lectiu i hi hem de respondre.

"Som, amb Portugal, el país amb més abandonament escolar de l'OCDE i hi ha el risc que s'incrementi"

- Sobre les ràtios a l'aula i el nombre de mestres vol afegir alguna cosa?

- S'han d'assegurar prou mestres per a les ràtios que Salut en cada moment vagi establint. El que hem d'exigir és que l'administració actuï amb rapidesa en una situació que és dinàmica.

Ismael Palacín, director de la Fundació Jaume Bofill. Foto: Adrià Costa

- A banda de tot el referent a l'aprenentatge, veu risc d'un major abandonament escolar? Aquesta és una altra de les dades en què Catalunya anava malament abans de la pandèmia.

- Hi ha el risc d'un major abandonament per la desvinculació escolar. Som, junt amb Portugal, el país amb més abandonament de l'OCDE. Estem en un 20%, quan la mitjana de l'OCDE està a l'11%. Convindria una campanya d'orientació dels alumnes no matriculats després de l'ESO i una política de beques. No hem de normalitzar-ho i hem d'intentar revincular tots els que s'han desvinculat. L'abandonament escolar els alumnes el paguen tota la seva vida en atur crònic, pobresa i dependència dels serveis socials. És important actuar en els moments d'inflexió com és aquesta crisi.

- És optimista?

- Jo ho soc. Veig les escoles molt sensibilitzades i espero que l'administració respongui. És una qüestió de bona gestió. Si mirem el que s'ha fet a França o a Dinamarca, han fet obertures escolars a l'estiu i tancaments quan ha calgut. França va tancar 70 escoles al juny després d'haver-les obert, sí, però van ser 70 de 40.000.